

Bréfa- og málasafn Benedikts Sveinssonar 1893-1945, 1. hluti

Bjarni Benediktsson – Benedikt Sveinsson – Úrkippur – Heroldens Annoncebureau

Tekið af vef Borgarskjalasafnsins

bjarnibenediktsson.is

Einkaskjalasafn nr. 360
Benediktarskjöl
Askja 5-19, Úrkippur 1932-1

NORGES ÆLDSTE OG STØRSTE ANNONCEFORRETNING

HEROLDENS ANNONCEBUREAU^{AS}

STORTINGSPLASS 7 · OSLO

Trykte saker!

des. Alþingiþjónustuður Benedikt Guðnason,

Reykjavík, Ísland

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884

Stortingsplass 7 – Oslo

Bladets navn:

AFTENPOSTEN

19. APR. 1932

Grønlandsprocessen i Haag skrider frem og utsiktene til seier er de beste. Det er en selvsagt ting at Stortinget følger sakens gang med opmerksomhet og vil sørge for at våre interesser på Østgrønland vil bli ivaretatt på beste måte med de til rådighet stående midler.

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12710, 14040 og 10884

Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn: TIDENS TEGN

20. APR. 1932

„Berlingske Tidende“ er blitt noe betuttet over det store Grønlandsmøte forleden, som var arrangert av Stortingets Grønlandsdag. At det fant sted i overvær av landets kronprins og regjeringens medlemmer har falt det særlig tungt for brystet. Men, trøster det sig med, „også tidligere norske kabinetter har, forekommer det oss, i noen måte manglet evnen til å holde skikk på deres villmenn“. Akk ja, disse okoltiverede norske bjørner! „Og så trakterer de oss, fortsetter Berlingske, så snart der er tale om nordisk fellesskap, nu sist da det gjaldt handelsforholdet til England, på en måte som intet har med folkefrendskap å gjøre!“

Ja, det blir verre og verre.

Tenk — først vil vi ikke godvillig la oss fordrive fra Grønland og opgi den næringsdrift vi med livets rett har oparbeidet oss i disse strøk. Og for det annet så nekter vi å gå sammen med Danmark til handelspolitiske forhandlinger med England.

Men, truer Berlingske, det vil sikkert under disse omstendigheter ikke være vanskelig å skape stemning for mellemfolkelige forbindelser, der ikke tar Norge med.

Vi vet ikke hvilke mellemfolkelige forbindelser Berlingske tenker på. Men er det de handelspolitiske forbindelser med England det hentyder til, så skal vi betakke oss — etter engang. Overhodet den form for folkefrendskap som Berlingske Tidende representerer, den blåser vi en lang marsj. Den er nemlig fyldt av et slikt dansk hovmod og en arrogant uvidenhett om Norge av idag, at den kan ikke annet enn å utdype kløften mellom de to land.

Men det er kanskje det som er hensikten. Isåfall bør det da tales litt saktere fra det hold om hvem der setter det såkalte nordiske samarbeid på spili.

Heroldens Annoncebureau A/S

**Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884**

Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn:

AFTENPOSTEN

21. APR. 1932

Olav Kjelbotn som foredragsholder.

Den kjente skiløper Olav Kjelbotn holder for tiden Grønlandsforedrag på Vestlandet. Titelen på foredraget er «To år i Eirik Raudes land».

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884

Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn: **OSLO AFTENAVIS**

20. APR. 1932

Professor Dumbrava.

Dumbrava reiser ikke til Grønland i år.

Den rumenske professor som uten grunn blev bortvist fra Grønland.

Sykdom hindrer ham i å delta i „polaråret“.

Den rumenske professor, meteorologen Constantin Dumbrava har sendt konsulatet i Oslo et brev hvor han meddeler at han på grunn av sykdom er forhindret fra å lede nogen ekspedisjon til Grønland i polaråret 1932—33 som han hadde gledet sig slik til. Han har vært syk hele det siste år, og gjennemgikk for en måned siden en større operasjon. Senere håper han å kunne reise til de arktiske egne så ofte der hender noget interessant deroppe.

Det er sannelig beundringsverdig at den sympatiske rumener kan tenke på å vende tilbake etter den behandling han fikk sist han var i Nordishavet. Det var i 1930 da han sammen med en amerikansk videnskapsmann reiste til Grønland for å drive undersøkelser i anledning av den påtenkte flyverute over Grønland til Amerika. Han reiste med selfangeren „Grande“ fra Alesund og blev satt iland 45 km. nord for eskimokolonien i Scoresbysund hvor han hadde fått lov av den danske regjering til å slå sig ned. Det viste sig imidlertid at stedet var ganske usikkert som operasjonsbasis for en videnskapelig ekspedisjon, og „Grande“ satte derfor de to menn iland lengre syd, ved Hurry Inlet i Scoresbyfjorden. Så reiste selfangeren videre for å opta fangsten, og Dumbrava telegraferte straks til

ger syd, ved Harry Inot i Scoresbyfjorden. Så reiste selfangeren videre for å opta fangsten, og Dumbrava telegraferte straks til Kjøbenhavn for å få tillatelse til å slå sig ned på det nye sted. Det blev prompte avslått uten nogen somhelst begrunnelse. Et nytt andragende fikk samme skjebne, skjønt Dumbrava gjorde opmerksom på at „Grande“ var reist. Det blev også gitt ordre om at der ikke måtte selges noget til de to videnskapsmenn, og da de hadde bruk for en fører blev også det nektet dem. Så blev de avhentet med „Godthaab“ og det blev sagt at de skulle bli satt island på et annet sted ved kysten, men da skipet vel var kommet ut i sjøen kom der kontraordre: de farlige personer skulle straks sendes til Kjøbenhavn.

Et kostbart hus som Dumbrava

hadde med sig fra Frankrike, og som stod ham i 11,000 franc uten frakt, blev han elskverdigst tilbudt å selge til den smukke pris 800 kroner! Og etterpå fulgte en serie stygge angrep i den danske presse. Dumbravas ekspedisjon var finansiert av „Le Journal“ og endel rumenske aviser.

Professor Dumbrava uttalte ved den anledning at næste gang han skulle til Grønland vilde han spørre nordmennene om lov og ikke bry sig om danskene. Men i år blir han altså dessverre nødt til å la sine planer falle.

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884

Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn:

DAGBLADET

20. APR. 1932

Grønland og Arbeider- partiet.

*Av skolebestyrer
P. A. Iversen.*

Da nu Grønlands-saken proses-
deres i Haag av fagfolk fra beg-
ge land, skulde man tro at an-
dre tidde og lot fagfolkene få
arbeide i fred for å opnå et rett-
ferdig resultat. Det er derfor
høist besynderlig at lægen Jo-
han Scharffenberg legger sig
bort i saken og avsier dommer
på forhånd. I Arbeiderbladet
for 5. ds. begynte han en artik-
kelrekke med overskrift: Sann-
heten om Grønland. Han synes
ikke å ha noen tillit til de nor-
ske jurister, som har uttalt sig
om saken. De er «en skam for
norsk videnskap», sier han. Men
de danske holder heller ikke
mål. De orker ikke under pro-
sessen å rote frem alle de mis-
grep og dumheter som norske
myndigheter gjennem tidene har
begått med hensyn til Grønland.
Derfor må han hjelpe dem. Han
har i den anledning foretatt rei-
ser til Kjøbenhavn for å finne
de nødvendige oplysninger i arkivene der og herunder erholdt
elskverdig assistanse av vedkom-
mende dansker. Har da mannen
fått Grønland på hjernen, så det
er en fiks idé som driver ham til
et så intenst arbeid for danskene
i denne sak? Det skulde være
interessant å vite hvad vedkom-
mende danske jurister mener om
deres selvbestaltede norske med-
hjelper.

Det er likeså besynderlig at
redaktøren vil innta disse inn-
legg nu under prosessen. Hvis
redaktøren av den danske Social-
Demokraten nu inntok artikler
som stred mot Danmarks inter-
esser ved dette opgjør, vilde han
øieblikkelig bli suspendert. Det
norske arbeiderpartis program

og lover inneholder naturligvis
ikke et ord om at partiet i et
sånt tilfelle skal støtte utlandet.
Arbeiderbladet svever således
utenom partiets politikk i dette
stykke. Men sett at det var par-
tiets politikk! Under en konflikt
med et utland skulde det altså
blotte vårt folks svake og mest
sårbarer punkter, trampe på dets
nasjonalfølelse og samtidig vente
— flertall ved valgene! Hvis
partiet ønsket å begå selvmord,
vilde det ganske sikkert opnå sin
hensikt på den måte. Det er
klart, at hvis et parti her tillands
vil ha flertall i stat eller kom-
mune, må det stelle sig slik med
det norske folk at det vinner
mer og mer velvilje og tillit.

Det store Grønlands-møte, som
nylig holdtes i Logen, nevner
ikke bladet med et ord, uaktet
møtets talere vesentlig var fag-
folk på dette område.

Denne artikkelen vilde Arbeiderbladet
og Akerhus Arbeiderblad ikke innta.

Sannheten om Grønland.

VI.

Efterat det Bergenske Grønlandsompani var gått overstyr, måtte den dansk-norske stat overta handelen og misjonen på Grønland; den blev i 1727 og 1728 fremdeles ledet fra Bergen ved rádmann M. Schiøtte som før hadde vært en av kompaniets direktører; de penger som var til overs av ekstraskatten, blev brukt til verket. Ifølge Solberg (l. c. s. 60) blev også Schiøttes administrasjon senere gransket av en undersøkelseskommisjon.

I sin trykte «Relation» (s. 223) omtalte Egede forandringen således:

26. mai 1727 «arrivede Fædrelandets Skib til Colonien, efter een meget god og snar Over-Reise paa 4 à 5 Uger. Et andet var også forventendes. Med Skibets Ankomst fornem man, at en ganske uformodentlig Forandring var udi Desseinet foregaat, formedelst at Compagniet udi Bergen havde ganske frasagd sig den Grønlandske Handel og Besejling, saasom de havde sat alt for meget derpaa, uden at vente nogen Erstatning derfore igjen. For den Aarsag skyld var Deres Kongelige Majestet selv allernaadigst beveged, at fortsætte Verket, og til vores i Landet skulde være guvernør. Kongen

Værendes Subsistance udi dette Aar fra Bergen ladet udgaae tvende Skibe med Proviant og andet mere. Der overkom også med Skibet, efter Kongelig Ordre, en Commissionair, som skulle undersøge det Grønlandske Væsen, for allernaadigst at ville see, hvad der var ved at gøre, og om den Grønlandske Handel med nogen Fordeel herefter kunde fortsettes».

I 1728 vilde kongen realisere den gamle plan om et fort på Grønland og sendte krigsskibet «Morianen» med soldater til en garnison og dessuten 10 par frigivne mannlige og kvinnelige danske fanger som var viet efter loddtrekning (visstnok efter brodremenighetens merkelige forbillede) og nu skulle «populere» landet. Dette pakke vakte grønlændernes forakt ved sin drikkeldighed og lidelighed og skadet Egedes arbeid meget. De gjorde endog mytteri sammen med soldatene. De fleste døde snart av skjørbusk og andre sykdommer. Også dette forfeilede eksperiment vidner imidlertid om at kongen ikke anså kolonien på Grønland for meget derpaa, uden at vente nogen Erstatning derfore igjen. For den Aarsag skyld var Deres Kongelige Majestet selv allernaadigst beveged, at

sendte også hester til en påtenkt reise over land til østkysten, hvor man fremdeles innbilte sig at den gamle «østerbygd» hadde ligget (i virkeligheten lå også den på vestkysten). Planen var ugen nemførlig.

Hele ekspedisjonen må ha kostet staten mange penger. Egede skriver («Relationen» s. 240): «Hvor stor Kongens Naade og Omhu var for Verkets Forfremmelse, var nok at see af de anseelige og kostbare Anstalter, som højst-bemeldte Kongelige Majestet havde behaged for dette Aar at lade forfatte og i Verk sætte.»

I 1728 blev kolonien flyttet noen mil til et annet sted, som først blev kalt «Haabet» efter skibet Egede kom med, — senere Godthaab. Den koloni Bergenskompaniet innredet 1721 var elendig utstyrt og blev nu revet ned. Kompaniet hadde i 1724 også anlagt en koloni i Nordvest-Grønland, Nepisene, som snart blev ødelagt, angivelig av hollenderne, senere gjenoprettet, men etter nedlagt. Ingen av de nuværende kolonier er grunnlagt av Bergenskompaniet, og i 1729 blev ledelsen av virksomheten på Grønland flyttet til Kjøbenhavn.

En gammel norsk jurist, som slett ikke var danskvennlig, Fr. Aug. Wessel Berg, intalte i førstelinjen bestemte sig heroisk til å

bind av sin bekjente reskriptsamling (Kristiania 1841, s. 640, note), at «de grønlandske Anliggender fra 1729 ophørte at vedkomme Norge». Dette er dog for meget sagt; som hørende under den dansk-norske helstat vedkom Grønland Norge på samme vis som de vest- og ostindiske kolonier, altså som fellesie. Men i Grønlands historie 1729—1814 er det ikke noe som berettiger til å oppfatte landet som norsk særslig. Derfor er det unødig å gjøre inngående rede for enkelthetene i den senere utvikling, — bare hovedtrekkene skal nevnes. Det viser tydelig nok at kongen og regjeringen ikke anså Grønland som en særnorsk koloni.

Som økonomisk foretagende var Grønlandsverket i lange tider fullstendig mislykket, og selv misjonen gjorde bare langsom fremgang. Efter Frederik IV's død 1730 bestemte hans sønn, Kristian VI, sig derfor til å opgive det hele foretagende og sendte 1731 ordre om at alle folkene skulle vende tilbake og kolonien nedlegges av hensyn til utgiftene. Hvis Egede selv ønsket å fortsette, og noen av folkene frivillig ville bli hos ham, tillot kongen dette, men vilde ikke love ytterligere støtte. Egede blev fortvilet,

langt oversteg inntektene, såkte regjeringen på ny forgjeves å få opprettet et privat aktieselskap til overtagelse av handelen. 1788 blev det nedsatt en kommisjon som skulle undersøke den fremtidige ordning. Dens medlem, professor Eggers, offentliggjorde i tidsskriftet «Minerva» for 1791 en interessant redegjørelse, hvori han (s. 43) oplyste at Grønlands-handelen hadde voldt «et Tab af mere end Tre Millioner for den Kongl. Kasse paa en Tid af 16 Aar». Hertil må legges omtrent 200,000 rdlr. som staten betalte i understøttelse til Severin og handelskompaniet i tiden 1740—1774. For staten var Grønland ikke et «skatteland», men et pengesluk. Visstnok blev en del inntekter fra Norge, nemlig fra den for lappenes omvendelse oprettede misjonskasse og fra den norske postkasse, henlagt til Grønlandsmissionen, men Norge var slett ikke alene om utgittene til Grønland i tiden 1721—1814; også Danmark ydet store økonomske offer og bidrog således direkte til å gjøre Grønland til statens fellesie. For det lutfattige Norge vilde det blitt en tung økonomisk byrde om det ved Kielfreden 1814 hadde fått Grønland, og det vilde også vært prak-

1776 innførtes den ordning som senere har bestått med den kongelige grønlandske handel som rent statsmonopol. Da utgiftene

v den ty- langt oversteg inntektene, søkte rev Zin- regjeringen på ny forgjeves å få huternes oprettet et privat aktieselskap til gen sig; overtakelse av handelen. 1788 skib til blev det nedsatt en kommisjon 33 2000 som skulle undersøke den frem- Hern- tidige ordning. Dens medlem, sin egen professor Eggers, offentliggjorde i tidsskriftet «Minerva» for 1791 en interessant redegjørelse, hvor han (s. 43) opplyste at Grønlands- kom i handelen hadde voldt «et Tab af ologiske mere end Tre Millioner for den vertet og elig og handelskompaniet i tiden 1740—1774. For staten var Grønland der. ikke et «skatteland», men et pen- grne bli gesluk. Visstnok blev en del inn- landel og tekter fra Norge, nemlig fra den store i Kjø- for lappenes omvendelse opret- han- tede misjonskasse og fra den sig for 1740 norske postkasse, henlagt til 0 rdlr. 2000. — Grønlandsmissjonen, men Norge gort til var slett ikke alene om utgiftene emime til Grønland i tiden 1721—1814; faste også Danmark ydet store økon- derti- miske offer og bidrog således delen. direkte til å gjøre Grønland til statens felleserie. For det lutfat- g som tige Norge vilde det blitt en tung kon- økonomisk byrde om det ved som fikelfreden 1814 hadde fått Grøn- ftene land, og det vilde også vært prak-

tisk umulig straks å overføre virksomheten til Norge fra Kjøbenhavn hvor alle kontorer og lagere var. På grunn av den engelske blokade vilde Norge heller ikke våren 1814 kunnet sende skib til Grønland.

Disse viktige økonomiske kjens- gjerninger fortet professor Cast- berg og konstitusjonskomiteen i 1923 fullstendig, men gjorde et nummer av at flere norskfødte menn utførte fortjenstfullt arbeid på Grønland. Dette har ingen statsrettslig betydning for spørsmålet om Grønlands stilling til Norge. Norskfødte og danskfødte borgere var likestilt ved ansetteler hvor som helst i monarkiet. På Grønland var imidlertid de danskfødte tjenestemenn i overvekt i tiden 1721—1814. Efter de biografiske opplysninger i det offisielle danske jubileumsverk «Grønland i Tohundredaaret for Hans Egedes Landing» (Kjøbenhavn 1921, bind II) har jeg så nøyaktig som mulig fordelt funksjonærerne på Grønland 1721—1814 etter fødestedene — som dog ikke alltid er angitt —, og jeg har derved funnet at 90 var født i Norge, 110 i Danmark og her- tuggdømmene, 4 på Island, 15 på Grønland, 12 i andre land. Av de i Norge fødte var, etter navnet å dømme, flere av utenlandsk av- stamning.

Ved oktroien av 1723 fikk, som før nevnt, det Bergenske Grøn-

landskompani jurisdiksjonen på Grønland, men det sies ikke etter hvilken lovbo det skulle dømmes; det vil dog være rimelig om det hadde fulgt Kristian V's norske lov. Senere, da hele ledelsen var i Kjøbenhavn, gjaldt både for norske og danske på Grønland Kristian V's danske lov. Dette gjør professor Koht uttrykkelig opmerksom på (l.c. s. 7). I kongens reskript av 17. april 1782 til direksjonen for den grønlandske, islandske, finmarkske og færøiske handel blev det bestemt at de to kongelige inspektører på Grønland skulle ha myndighet til å avhøre vidner, og at deres forhør skulle gjelde som tings- vidne i alle retter; som grunn anføres: «Siden der ikke i Grønland er nogen ordentlig Jurisdiction, maae alle de Rettergangs-Sager, som reise sig der, forfølges og paakjendes i Kjøbenhavn».

Det er betegnende at profes- sor Castberg og konstitusjonsko- miteen nok nevnte at oktroien av 1723 inneholdt «bestemmelser om retspleien paa Grønland. Landet blev lagt ind under Norges rige». Men det forties at retspleien se- nere blev lagt under dansk lov og danske domstoler.

(Sluttet.)

JOHAN SCHARFFENBERG.

NORGES ÆLDSTE OG STØRSTE ANNONCEFORRETNING

HEROLDENS ANNONCEBUREAU^{AS}

STORTINGSPLASS 7 · OSLO

Trykte saker!

Kerr. Helhingsprisident Benedikt Sveinsson

Reykjavík

Iceland

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884

Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn:

Aalesunds Avis

17/6/22

Aalesunds aksjon i Grønlandssaken.

Speiderne har påtatt sig merkes alget.

Ianledning av den artikkelen Aalesunds Avis bragte igår om at Aalesund burde slå et slag for Grønlandssaken i likhet med flere andre byer i landet — og vårt forslag om å henvende sig til speiderne med anmodning om salg av de 2000 Grønlandsmerker docent Hoel for en tid tilbake sendte hit, oplyser turistforeningens formann lektor Einar Knudsen at opfordring er gjort til speiderne som velvilligst har lovet å forsøke merkesalg St. Hansaften. Så får vi håpe at også publikum stiller sig velvillig når speiderne går sin runde gjennem byen.

Videre oplyser lektor Knudsen at der er sendt henstillinger

til «Aalesunderen», rederforeningen, handelsforeningen, selfangergruppen og børskommisæren om å velge representanter til et fellesmøte som antagelig blir holdt imorgenkveld for å drøfte hvad Aalesund bør foreta sig til støtte for Grønlandssaken.

På styremøte i Aalesunderen igårveld blev det vedtatt å sende 3 medlemmer av styret til nevnte fellesmøte.

Vi får håpe at dette møte bringer positive resultater — noget som kan være verdig landets førende ishavsbyp som også har æren og fordelen av å se de fleste ishavsekspedisjoner starte herfra.

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884

Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn:

Grønlandsfunnet

17/6/32

Grønlandsfunnet.

John Giæver avdempet Hjalmar Breivik.

I anledning av det meget om-skrevne funn av en fangsthytte og 18 lik skipper Hjalmar Breivik forteller at han har gjort på Øst-Grønland for 34 år siden, har «Tromsø» henvendt sig til John Giæver som uttaler:

— Jeg tror man er tilbøelig til å overvurdere betydningen av Breiviks funn, og det var kanskje like heldig at man undersøkte både hyttetuften og likene før man tok dem til inntekt for en middelaldersk norsk næringsdrift så langt nord på østkysten av Grønland. Tilfeldigvis har jeg greie på hvor Breivik har denne gravplassen sin. Det er en norsk stasjon i nærheten, og folk har holdt til der i flere år.

— Har De sett noe til likene?

— Lik av eskimoer og hytte-tuft finner man så å si overalt

på kysten der borte. Mest sannsynlig er det da at dette funnet også gjelder eskimolik. Der er en slik gravplass på det stedet Breivik taler om, og jeg anser det for ganske utrolig at overvintrie skulde ha oversett en dynge på 18 lik. Eller skjeletter, er det vel. Det er kjent nok at en tidligere norsk ekspedisjon har funnet endel skjeletter der i nærheten. De begrov hodeskallene og tok med sig noen redskaper fra boplassen

— Breivik nevner noe om en steingryte og en pilespiss

— Ja, slike ting finner man i alle eskimotuftene om man gider grave i dem.

— Så tror De altså at det er en eskimo-tuft Breivik har finnet?

— Ja, det anser jeg for mest

sannsynlig. Men sevsagt må man nu få undersøkt likene og hytta. Bare synes jeg at det var like bra om man ventet med å snakke om lik av nordmenn til man hadde mere sikkerhet for saken. En skuffelse kan vi vel bære, men motparten vår i denne saken kunde få sig en gratis latter, og det unner jeg dem såmen ikke.

— Mener De at datidens skuter kunde klare å komme inn gjennem isbaksen så langt nord?

— Umulig var det vel ikke i særlig gode is-år, og spesielt da om de gikk landrāken op langs kysten fra Scoresbysund. Men om det nu virkelig har hendt at en båt har tatt sig så langt nord dengang, er det likevel absolutt utrolig at nordmennene har drevet fangstvirksomhet innom isbaksen på landet der nordenfor Liverpoolkysten. Sommeren vil imidlertid vise om Breivik har rett, og om han kan finne igjen de runene han 'aler om, så kan det jo alltid være tid nok til å tale og skrive om det etterpå.

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884

Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn:

Gallerende. Avis

Aalesund og Grønlandssaken.

La dem bli møtt med velvilje.

Representanter for turist-, reder- og handelsforeningen, selsfangergruppen, «Aalesunderen», speiderne og pressen var igårkveld samlet til fellesmøte i Børslokalet for å drøfte spørsmålet om salg av de 2000 Grønlandsmerker dosent Hoel har sendt hit. Merkene som forestiller en isbjørn på «grønt land» koster 25 øre stykket og vil altstå innbringe 500 kr.

Speiderne som så ofte tidligere har stillet sig til tjeneste når det gjaldt et godt formål, vil også denne gang gå i bresjen ved salg av merkene skjønt de ikke er blitt tilboka først. Det er derfor ikke noe uvanlig at de skal få et godt tilskudd.

kommer kanskje også til å delta i salget.

Møtet igår godtok denne ordning.

Speiderne vil begynne merkesalget kommende onsdag ettermiddag og fortsetter torsdag, St. Hansaften.

Vi vil henstille til publikum at speiderne blir møtt med velvilje — slik at saken blir ydet den interesse den fortjener. Aalesund som har større interesser på Grønland enn nogen annen by i landet, plikter også å yde sin tributt når det gjelder denne forsalgsaften.

Bladets navn:

Daleinde Avis

Små intervjuer 40.

Et stykke Øst-Grønland på Aasestranda.

Et glimt inn i den omvendte verden.

Hvad koen angår, så liker vi melk. Gjerne surmelk. Efter den tredje liter kjenner man allerede mangeslags forandringer i det legemlige velvære.

Som sagt, vi elsker melk. «Dagros» er igrunnen en yndig skapning som kan raute av hjemlengsel og være kåt om våren.

Dessuten har de sunnmørske kjyr det tilfelles at deres melk havner på Sunnmøre Meieri, mens eierne sitter hjemme og gråter over melkeutveningsavgiften. Det gjer så godt å gråte, sier en av våre diktere. Kua har ingen sorger. Litt melking om kveld og morgen. Dermed basta.

Men der finnes i nærheten av byen nogen av disse fredens husdyr som ikke slipper en dråpe melk ut av huset. De er aristokratiske og yder intet til det drikende proletariat.

Vi besluttet igår å øke våre kunnskaper til Norges fauna ved å avlegge denne celebre bås et besøk. Like nedenfor fiskerkolonien, hvor hammeren går flittig nu om dagene, traff vi eieren. Jasåsannelig var det ikke det laksefiskende vesen på vår Grønlands-tur ifjor!

— Jaså, det er du som holder slike merkelige husdyr? sa vi.

— Jaudå, far. Bli med ne' i fjøsa, så skal dokke få sjå. Dei stend på hi' sia.

— Ja, men menneske, du vil ikke si at dyrene står inne i dette været?

— Du skyna, dei et ikkje gras, dei dyra.

Som en illustrasjon på hvad mennesket kan vri sig til å ha mellom tennene, spytet han brunt midt oppi noget løvetann. «Dei he det godt, dei, ska e' seie de' far.»

Vi gikk over på hi' sia og husdyrholderen slo op døren til et skur, hvor vi skimtet nogen levende kropper.

Moskusokser!

— Fire stykkje dauda ivinter, sa han og drog på det. Men desse seks trivs nokså godt. E' de ikkje vane dyr, eh? utesket han oss.

— Den store som står for sig selv der....?

— De e' kua, dei fem andre er uksar. Sjå kor dei kleia seg mot veggen for å få vekk vinterpelsen. Dei he dubbel pels, desse dyra, ser du. I vinter hadde eg dei ute, og då vart det fotografera og dikkedert så berre det. Dei sette hønna i snøen som var dei plent vortne galne. Maten deira e' lyng....

— De kommer vel neppe til å for-

mere sig i fangenskap?

— Ja, det er no ikkje så godt å seie. Me fær sjå næste år.

— Har du tenkt å drive moskusopdrett, kanskje?

— Nei, helst vilde eg no ha sold dei. Men eg fimm ikkje nokon kjøpar, dersom ikkje han dosent Hoel skulde ha bruk for dei. Han sét moskusoksa island på Svalbard han Hoel, veit du. So eg fær vel nokre krone att for strevet.

— Men blir de så tamme at de er til å omgås?

— Tamme? gurglet vår venn med Hauk Aabelflir. S'jer ska du sje.

Dermed hoppet han like så godt inn til de vevre lotusblomster som med olme øiekast trakk sig tilbake i en krok.

— Kom her, dokke, dyra mine, kalte han. Oksene satte op et uttrykk som om de vilde ha satt pris på kostforandring, men var redd for overmakten. Og så klødde han ene oksen bak øret hvor formodentlig et dusin lopper hittil hadde hatt boplass.

Alt gikk godt inntil vi sa: Har du hørt at dosent Hoel skal bli profesor?

Vår vnn var i et byks sprunget ut av døren: Hei, Malena. Kom her. Nei, ditta va' gildt å høyre.

Camu...

Bladets navn:

NIDAROS

20. JUNI 1932

Danmarks kompleks i Grønlandsspørsmålet.

Av lektor Johan Hovstad.

I.

Avliden statsminister Kolstad tala på det nordiske statsministermøtet på Hamar um dei kompleksa vår ulukkelege soge har skapt i vår folkesjel i svaret sitt til Stauningssatak på Norigs framferd i Grønlandsspørsmålet.

Ein kunde visseleg med mykje større rett tala um kompleksa i den danske folkesjela i denne sammenhengen. Sovidt eg kann sjå, treng ein slett ikkje å ty til slike abstrakte psykologiske grunnar for å skyna framferda til nordmennene her. Me har røynde økonomiske interesser på Austgrønland. Slik som tilhøva låg tilrettes, var den sikraste utvegen å tryggja desse å gå til okkupasjon. Det vart gjort. Punktum.

Men no Danmark. Den danske statsministeren sjølv har sagt ope og greidt at Danmark har inga økonomiske interesser på Austgrønland. Her kan det vera trong til å ty til psykologien for å finna tildriva. Tru um ein ikkje kjem langt på veg med å skyna den danske mentaliteten i denne saka når ein ser ho på bakgrunn av dansk soge og dei såre stadene ho har brent inn i dansk folkesjel? Danmark var lenge det mektigste riket i Nordlanda. Under Knut den store rådde det over både Norig

og England. Til Danmark dengong høyrde Skåne, Halland og Blekinge. Under Valdemar Siger hadde det si andre stordomstid og hadde attåt herredømet over dei nemnde svenske landskapa store luter av Nordtyskland og Estland. Og so kom Kalmarunionen og Danmarks hegemoni i Nordlanda, til Sverike braut ut for godt under Gustav Vasa. Men enno er Danmark det sterkeste nordiske riket heilt til under Kristian 4. Men so tek nedfallet til. Det misser Skåne, Halland og Blekinge og tilslutt heile Norig, so nær som utbygdene — og i 1864 kom sluttsteinen på det heile då det miste Slesvig-Holstein. Det var ikkje mykje att av det før so stolte Danmark. Men endå hadde dei ei trøyst. Enno i første halvparten av det 19. hundraåret var Danmark det førande i åndslivet i nordlanda. Sveriks største diktar, erkebispen i Lund, Esaias Tegnér set i 1829 i Lunds Domkyrkje laurbærkransen på hovudet til Adam Oehlenschläger og kryner han med vyrdeleg heksameter til «trunarvfing i diktningens värld, ty tronen är Goethes.» Og slike namn som Ingemann og Grundtvig og Carsten Hauch, H. C. Andersen og Kierkegaard lyste over nordlanda, og Kjøbenhavn vart

slokna stjernone på den danske åndshimmelen, og nye og bjartare steig upp på den norske og svenske med namn som Bjørnson og Ibsen og Strindberg. Under inntrykket av alt dette som er nemnt framfor her, tek det då i slutten av det førre hundradåret til å veksa fram ei kjensle av at dei er på nedgangs veg i Danmark. Tydeleg og klårt kjem denne kjensla til orde i talen til Georg Brandes då det nye forsamlingshuset til det danske studentersamfundet vart innvigt 1. februar 1894. Det er ein tale til å få forstand av når det gjeld å skylla dansk kjennemåte overfor nordmennene. Talen ovrar seg i stor mun som ei samanlikning millom dansk og norsk, og det vert ei manjamning som ikkje fell ut til bate for Danmark. Dansane, segjer Brandes, kann ikkje slik som nordmennene ha den glade kjensla av å vera eit folk på oppgangsveg. Dei har tvertimot helle ei kjensle av å vera eit dødsdømt folk. Han daterar dei fyrste kjenneteikna på denne kjensla til året 1870. Med Tysklands siger over Frankrike då, rauk den siste vona um uppreisning for tapet av Sønderjylland i 1864.

I samanheng med umtalen av denne undergangskjensla nemner Brandes ei fransk melding av Alliere s Danmarkssoge, som ein patriotisk bokhandlar hadde gjeve ut på fransk i von um å vekkja interessa til franskmennene for det danske folket. Denne meldinga, som stod å lesa i eit av dei største blada i Frankrike, mynnar ut i denne tanken: Denne boka er vel verd å lesa, for her kann kvart folk,

leis det ikkje skal fara å i politikken sin. Me ser her eit folk, som ikkje er utan evnor, ved politisk dugløyse gå frå nederlag til nederlag, frå ei stormaktstode til å verta ei makt av sjuande rang, ser makturådet til det verta mindre og mindre, og fridomen mindre og mindre trygg. Det er typen på eit folk i politisk nedgang.

Og Brandes nemner vidare den luke rolla Danmark spela på verdsjåa i Wien 1873 og i Paris 1878. Under Wiensjået skreiv ein franskmann, ein nøytral domar, i Gazette des beaux arts nokso utførleg um Norigs og Sveriks tilskot, men um Danmark hadde han ikkje eit ord. «Vor Deltagelse i Pariser-Verdensutstillingen 1878 var endog etter samtlige danske Blades Vidnesbyrd så uehdig og så ringe at Danmark af alle Jordens Lande stod lavest, når man ikke vil sammenligne det med San Marino eller Monaco. Dengang hørte man ret ofte i Paris en Sætning der burde stå alle Danske for Øie som den frygtelige, den skremmende Sætning, der en Gang er sagt om os, men aldri med Sandhed burde kunne siges: Le Danmark s'efface*.

Når ein tenkjer på den rolle Danmark spela på Pariserutstillinga sumaren 1931, so kann ein mest koma til å tenkja på at den er tilskipa av menn som har denne talen til Brandes levande i minnet og har svore med seg sjølv at dette skal ikkje ta seg uppatt.

* Danmark vert utstroe.

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884

Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn:

NIDAROS

20. JUNI 1932

Grønlandskomiteens bilkortesje utsettes til en av markeds- dagene.

Da bilkortesjen til inntekt for Grønlandssaken har fått en overveldende tilslutning både fra byens unge damer, fra privatbilene og reklamebilenes side, har det vist sig vanskelig å få dette store arrangementet av stabelen på så kort varsel som oprinnelig tenkt. Og da kringkastingens værvarsel igåraftes meldte sannsynlighet for regn, har komitéen funnet det riktigst å imøtekomme de mange deltagende firmaers henstillinger om å få bedre tid på utarbeidelsen av reklamebilene.

En rekke deltagere som først meldte seg i siste liten, kunde nemlig ikke rekke å få dekorert sine biler, og måtte derfor ha avstått fra å være med.

Komitén er selvfølgelig helst at alle som ønsker det får være med, og har derfor utsatt arrangementet til tirsdag i neste uke, da det er marked i byen, og mange flere mennesker i gatene.

Nu siden det er god tid, henstiller komitéen til byens firmaer at de deltar flest mulig, og med så morsomme biler at det kan bli et riktig festlig optog, til glede både for deltagerne og Grønlandssaken.

Firmaer som ønsker å være med, og som ikke allerede har sagt fra, bedes snarest mulig melde sig til Rolf Haukaas, Reklame- og Propagandabyrå, telefon 2005, som har i det ut til å komme med forslag og idéer til utstyr på bilene.

Kortesjen kan også ta med ennu noen privatbiler, så de som ikke har tenkt på å delta, bør snarest mulig bestemme seg, og ringe Grønlandskomiteens kontor, telefon 3534. Det er en rekke søte unge damer, som ennu ikke har tatt standpunkt til hvilken bil de vil være med i.

Bladets navn:

Júlíus 1922
Aalesund

Et desperat dansk forsøk på å bruke grønlenderne i Haag.

Dr. Hoel og dr. Smedal kaster det rette lys over manøvren.

Danske menns utsagn tidligere gjør dagens kunster maktesløse.

Ifølge Politiken har Syd-Grønlandske landsråd enstemmig vedtatt følgende resolusjon som telegrafisk er sendt til statsminister Stauning:

«Syd-Grønlands landsråd som representerer over halvdelen av Grønlands befolkning uttaler enstemmig ut fra 200 års erfaringer sin ubetin gede tillit til Danmarks ledelse av de grønlandske anliggender, idet Danmarks ledelse alltid har tilstrebtt fremgang for den grønlanske nasjon i kultur og levevilkår uten å ta hensyn til om Danmark fikk noen fordel av landet. Landsrådet kan derfor ikke tenke sig Grønland eller en del derav under noen annen stat og heller ikke tenke sig at Norge vilde føre samme politikk som Danmark dersom det noensinne skulde få herredømmet i en del av Grønland, ti landsrådet vet av erfaring at hvor enn i Grønland nordmenn kom hadde de alltid som mål å få størst mulig utbytte på den kortest mulige tid uten hensyn til dyrebestanden.

Norges okkupasjon av en del av Øst-Grønland har vakt den største engstelse blandt alle grønlendinger, navnlig av hensyn til den fattige befolkning som bor på øst-kysten. Ti selv om denne befolkning ikke nettop bor på selve den okkuperte strekning vil forminskelsen av jakt dyrenes antall, som etter erfaringer fra andre steder, har vært meget merkbar, også merkes på dens egne jaktområder, Øst-grønlendingene er utelukkende henvist til jakt for å få det til livets ophold nødvendige og kan ikke søker til andre steder i verden, hvorimot andre nasjoner som utsender jaktekspedisjoner til disse egne såfremt virksomheten ikke betaler sig for dem kan flytte annetsteds hen.

Rådet vil derfor på det mest inntrængende fraråde at Norge får sig tilkjent de okkuperte landsdeler. For øvrig henvises til landsrådets uttalelse på møtet i 1924.

Ved fremførelse av disse uttalelser betrakter Syd-Grønlands landsråd sig som representanter for den del av den grønlanske befolkning som bor på østkysten.

Landsrådet anmoder inntrængende det høie ministerium om at denne uttalelse må bli fremført for domstolen i Haag under okkupasjonssakens behandling».

Politiken tilfører at Grønland administrativt er delt i to: Nord-Grønland og Syd-Grønland. Hver landsdels landsråd velges av grønlendere og består utelukkende av grønlendere.

Her hos oss hvor vi har fiskere og fangstmenn som under sin ferd der borte er kommet i berøring med eskimoene, man behøver ikke å un-

fessoren på hvordan den innfødte befolkning så å si har utryddet rensdyrbestanden. Han snakker om den hensynsløse jakt som drives på renen og nevner at der i 1839 blev felt 37 000 rensdyr, i 40-årene 25—30 000 årlig mens tallet i Syd-Grønland for årene 1920—24 var helt nede i 1452. Som bekjent driver ikke nordmenn fangst ialand på Vest-Grønland. Landet er lukket av danskene. Når talen er om ærfuglen taler professoren om rovdrift. Etter min mening virker henstillingen nokså bestilt fra dansk hold, men som ovenfor nevnt er dens påstander meget lett å tilbakevise.

Danske menns dom om landsrådets autoritet.

Styrelsen har kjørt med landsrådet hvorhen den vil.

Bladet har også forelagt resolusjonen for ishavsrådets formann, dr. juris. Gustav Smedal, som sier:

Syd-Grønlands landsråd består av 11 medlemmer foruten den danske landsfoged, som er rådets formann og som deltar i avstemningene. Av de 11 medlemmer var det i 1931 bare to mann, som ikke var ansatt i den danske monopolhandels tjeneste. Jeg antar at rådets sammensetning er den samme i år, da medlemmene velges for seks år ad gangen.

Om Syd-Grønlands landsråd har den danske grønlandskyndige Harry Søiberg sagt:

«Sannheten om det syd-grønlandske landsråd er, at det består av 11 medlemmer foruten den herfra utnevnte formann, og blandt disse 11 er der kun to av handelen og styrelsen uavhengige menn. De 9 andre er alle i handelens og styrelsens brød og er dens embeds- og tjenestemenn. La dem, der har mot til det, heretter påstå, at landsrådet er et uttrykk for den grønlandske befolkning».

Det er forøvrig en kjent sak blandt dem som har satt sig inn i grønlanske forhold, fortsetter Smedal, at landsrådene på grunn av sin sammensetning er blitt taleør for det danske monopolstyret. En av de mest fremtredende nulevende grønlendere, viseprost Matthias Storch, sier i sin bok «Strejf lys over Grønland», som utkom i 1930 (s. 118):

«Kritikken imot styrelsen tar ikke meget feil, når den nu sier, at

styrelsen har «kjørt» med landsrådene hvorhen den vil».

Når monopolstyret har maktet dette, er en av grunnene den, at landsrådets medlemmer ofte har måttet uttale seg om saker helt uforberdt. Før møtene har de ikke hatt kjennskap til de saker som skulle behandles. Om dette forhold kan jeg henvise til en artikkel av Harry Søiberg i Berlingske Tidende for 8. februar 1929.

Det er ingen tvil om at den danske regjering har det i sin makt å få de grønlanske landsråd til å vedta de resolusjoner som den ønsker. Jeg kan for såvidt henvise til en uttalelse av den nuværende danske justisminister, tidligere statsminister Zahle: Da det for noen år siden ble fremsatt forslag om å la færingene få lov til å fiske innenfor endel av Vest-Grønlands sjøterritorium opstod spørsmålet om hvorledes de grønlanske landsråd vilde stille sig til forslaget, og Zahle uttalte da:

«Hvis man sier til de grønlanske landsråd: «Færingene vil komme og ta eders fisk i eders vann!» — så er det mulig de motsetter sig, at færingen får lov å fiske ved Grønland. Hvis man derimot sier til de grønlanske landsråd: «Monopol handelens åk trykker eder økonomisk til jorden. I skal lære å drive fiskeri, færeavl og samhandel med andre folk, for at dette åk kan bli tatt fra eders skuldre. Det skjer lempeligst ved, at I til å begynne med kommer i forbindelse med færingene, deretter med andre danske statsborgere, og endelig med alle, som vil oppsøke eder, eller som I vil oppsøke, når verden lukker opp for eder, og eders treldomstilstand er slutt» — ja, så kan De tro, grønlenderne sier: «La bare færingene komme snarest mulig og så meget som mulig». (Nordisk Havfiskeri-Tidsskrift, juni 1927).

Når det i resolusjonen står at «Danmarks ledelse alltid har tilstrebtt fremgang for den grønlanske nasjon i kultur og levevilkår uten å ta hensyn til om Danmark fikk noen fordel av landet» vil jeg sier Smedal til slutt, minne om at Danmarks behandling av grønlenderne i det danske folketings gjentatte ganger er blitt betegnet som en «Udbytning» og at statsminister Stauning i 1911 karakteriserte innhandlingen av de grønlanske produkter som en «Plyndring».

landsens landstads velges av grønlendere og består utelukkende av grønlendere.

Her hos oss hvor vi har fiskere og fangstmenn som under sin ferd der borte er kommet i berøring med eskimoene, man behøver ikke å være trengt inn i det lukkede land for det, vil man ha lett for å vite hvad verd et sådant telegram skal tillegges. Man vet her så inderlig vel hvorledes landsens herrer kan få en meningsytring fra et ufrift og trelket folk. Men også de menn som skal forsøre Norges sak i Haag vil det.

Landsrådet har ingen erfaring om vår fangst.

Dosent Adolf Hoel uttaler på henvendelse fra «Aftenposten»:

— Landsrådet har ingen personlig erfaring om vår fangst. Vi har drevet endel kvalfangst og fiske utenfor Vest-Grønland men ikke fangst i land. Vi har aldri vært i forbindelse med grønlendinger eller eskimoer i tilknytning til fangsten. En annen ting som man bør sette fingeren på er, at der fra Norges side har vært foreslått vidtgående fredningsbestemmelser for fangsten på Grønland, men Danmark har ikke villet være med på slike bestemmelser.

Det virker underlig at landsrådet retter beskyldninger for at vitet utsryddes på Grønland av nordmennene. I den danske bok «Grønlands Fauna» skrevet av professor A E Jensen i 1928 peker pro-

lys over Grønland», som utkom i 1930 (s. 118):

«Kritikken imot styrelsen tar ikke meget feil, når den nu sier, at

Stauning i 1911 karakteriserte innhandlingen av de grønlandske produkter som en «Plyndring».

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884

Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn:

DAGSPOSTEN, TR.HJEM

18. JUNI 1932

Bilkortegen som led i Grønlands- indsamlingen mandag.

Mandag kl. 18 gaar den store bilkortegene av stabelen, hvis veiret blir nogenlunde bra.

Ruten blir følgende. Der startes paa Kongsgaarden, kjøres ned Kongsgaardsgaten, bort Bispegaten, ned Munkegaten, videre Olav Tryggvesøns gate, Nordre gate, Søndre gate, ved Bakke bro, hvor toget deles i 3 kolonner.

Den ene kolonne drar Indhedsveien til Buran og Lade, de to andre følges Nedre Baklandet, over Bybroen, bort Bispegaten, til Prinsens gate, hvor en kolonne gaar opeover Elgesæter gate, og tar den del av byen, og den anden kolonne drar Elvegaten og besøker vestbyen.

Alle bilerne samles tilslut i Ilevolds-parken.

Efterpaa er det stor folkefest paa Skansen.

Dersom veiret skulde nødvendiggjøre enkelte forandringer i arrangementerne, vil dette bli kundgjort i mandags-

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884

Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn:

Verftslundeke. Tid
Arendal.

Grønlandssaken.

Det er i aften redaktør Victor Mogens vil holde sitt foredrag her i byen. Han vil på en lettfattelig, oversiktlig måte forklare det norske standpunkt og belyse dette historisk som juridisk.

Efter å ha hørt denne eminentne foredragsholder vil ihvertfall enhver kunne ta et klart og velfundamentert standpunkt til Grønlandssaken.

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884

Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn:

Daglyksposten.
Avnedat.

Grønlandssaken idag.

Et interessant foredrag av
redaktør Victor Mogens.

Redaktør Victor Mogens foredrag lørdag om Grønlandssaken idag hadde samlet bra hus. Foredragsholdeern blev intradusert av byfogd Krohn.

Innledningsvis betønnet foredragsholderen at Grønlandssaken er en nasjonal sak fordi den minner oss om vårt folks storhetstid. Men den dreier sig også om praktiske økonomiske verdier, nemlig levebrødet for mange av våre fangstmenn. Man må kanskje være nordmann selv for å forstå disse nasjonale følelsjer, statsminister Kolstad talte i denne forbindelse om våre nasjonale kompleks, og det kan ikke nektes at den måte hvorpå danskenes har tatt denne sak, har vakt mange bitre tanker som har slumret i nordmenns sinn. Foredragsholderen minnet om hvad foreningen med Danmark har kostet Norge men påpekte også at den generasjon av dansker som levet idag ikke kan gjøres ansvarlig for det som hendte for flere hundre år siden. Vi forlanger da heller ikke Grønland tilbake av Danmark, vi forlanger heller ingen særbehandling. Vi forlanger bare den rett respektert som vi ved våre fangstmenn har erhvervet oss i våre dager.

Foredragsholderen ga så et kort utsyn over Grønlands historie og papekte at der gjennem hele foreningstiden ikke hersket nogen tvil om at Grønland hørte til Norge. Når Fredrik VI avstod Grønland i 1814 var det derfor et brudd på kongeloven av 1665. Men han la heller ikke skjul på at Norge i 1821 blev tvunget til å godta opgjøret med Danmark, hvorved Grønland blev dansk. Men med Grønland forstod man dengang bare de norske bygder, kolonierne på Vest-Grønland, og det er først i den aller seneste tid at danskerne har hevdet suveræniteten til alle den store øy.

holderen påviste det uholdbare i det danske resonnement, og han trodde at danskerne vilde forlate det i Håg. Det motbevises nemlig av en mengde uttalelser og handlinger fra dansk side, således han danskerne flere ganger overfor makterne notificert utvidelsen av sitt område på Grønland på behørig måte og det hadde de jo ingen grunn til hvis landet på forhånd var dansk område.

I en meget klar og grei fremstilling redegjorde taleren så for utviklingen av den aktuelle Grønlandssak og påviste at det område den gjelder, Eirik Raude's land, som ikke omfatter mere enn mellom en femtepart og en sjettepart av Øst-Grønlands'kyst, har vært helt upåaktet av lanskerne, inntil de forstod at det gjaldt for dem å fordrive de norske fangstfolk derfra. Han nevnte de to mislykte forsøk på med statsstøtte å få i stand dansk fangstvirksomhet på denne kyst. Det gjelder for danskerne å utstrekke sitt monopol også til denne kyststripe, «dette trellehold, som man skal lete hele verdens undertrykkelseshistorie igjennem for å finne makin til», som islendingen Einar Benediktsson har skrevet. Ved å gjennemgå Øst-Grønlandsavtalen av 1924 og de senere notevekslinger påviste han videre at nordmennene til enhver tid hadde vært villig til et rimelig forlik, men det var strandet på dansk imperialisme, og han hevdet som sin inderste overbevisning at en part aldri hadde møtt for Hågerdomstolen med renere samvittighet og bedre kort på hånden enn Norge. Han kunde umulig tro annet enn at vi vil vinde saken og sluttet med en appell til alle om å støtte det norske arbeide på Øst-Grønland.

Foredraget blev mottatt med varmt bifall.

Heroldens Annoncebureau A/S

**Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884**

Stortingsplass 7 — Oslo

21/6-32

Bladets navn:

*Sunnmørsposten
Adelskund*

Grønland i vidneboksen.

Som et telegram til «Sunnmørs-posten» viser idag fortsetter danskene med sitt forsøk på å bruke grønlenderne som vidner i Haag. Nu er det landsrådet i Nord-Grønland som står i vidneboksen. Dr. juris Smedal har ved danske menns utsagn påvist hvilken vekt man kan tillegge slike vidner.

Det er en ting i erklæriugen fra Nord-Grønland vi skal sette fingeren på, det uttrykk den gir for dette fangstfolks takknemmelighetsgjeld til Danmark. Visst har de å takke for! De sitter der oppe i en barsk og hård polarnatur, men med verdens fiskerihestes hav utenfor døren. De sitter der med mat i uendelig masse, men kan ikke utnytte herligheten. Det faderlige danske styret lar dem drive fisket med steinalders vogn og etter steinalders måter. Folket sulter, og kommer sommersdag ut til norske fangstfartøier og tigger tynt om mat til sig og sine. De må stjele sig til det, for det landsfaderlige styret kan ikke tillate slikt. Da får nemlig også andre se litt til hvorledes det stiller sig med det primitive folk der borte. Der er den danske grønlandshandels betaling for produktene fra folkets veideliv, så ussel at man ikke kjener sidestykket i moderne tid. Det er kongshandelens treller som nu skal vidne. Folk som holdes nede i elendighet, og som vet at steller de sig ikke etter herrrens ønske får de det enda verre.

Bladets navn:

Tromsø

14/16.32

Våre fiskebanker

Haveggen er ikke så godt oploddet og kartlagt som den burde

Særlig gjelder dette Fugløybanken og Nordvestbanken

Bjørnøyfeltet og Grønlandsfeltet bør komme i annen rekke

Den som har fulgt med i fiskerienes utvikling vil ha lagt merke til at driften er gått mere og mere over til bankfiske, særlig da i de siste år, og denne utvikling vil fortsette fremover.

Men en ting som fiskerne klagar over, er at haveggen ikke er så godt oploddet og kartlagt som den burde være, således er der fra kartplate 321 og nordover ikke brukbart kart. Fugløybanken og Nordvestbanken er ikke oploddet og kartlagt og følgelig er haveggen utenfor disse banker ikke bestemt anmerket. — Kartplate 322 fortsetter visstnok fra 321, men det på 322 avmerkede hav ligger nærmere land og østover, så Fugløybanken og Nordvestbanken er uten kart.

Efter opfordring av mange fiskere her tilskrev jeg Sjøkartverket 30/3 1932 om dette forhold, som så i skrivelse av 7/4 svarer at det er usikkert om der blir gjort noe med dette år, men at det kunne ansees sannsynlig at der kunde bli foretatt noe til neste år.

Nu da «Fridtjof Nansen» som har ekkolodd allikevel ligger på oplodding og kartlegning, synes det mig at de nevnte havstrekninger skulde være de første og viktigste for våre fiskerier å få oploddet. Bjørnøyfeltet og Grønlandsfeltet får komme i annen rekke.

Einkaskjalasen Bjørn Benedikssøhar © Borgarskolasaln Tevijay kur

I vinter lå der flere engelske trålere såvel på Svensgrunnen som på Malangsgrunnen og trålet. En av disse, «Leonidas» var flere ganger oppe i Gryllefjord og skipperen på denne, herr Kristen skal ha uttalt at haveggen på nordre pynt av Svensgrunnen ikke var sådan som den var anmerket på kartet. — «Leonidas» hadde ekkolodd og derved fant man vel ut nøyaktig hvorledes haveggen gikk.

Min mening er derfor at «Fridtjof Nansen» burde vært benyttet til å lodde op haveggen nøyaktig, fra Andenes og nordover langs eggene så langt Nordvestbanken går. Jeg mener da hele Saltaeggen, eggene nordfor Svensgrunnen og nordover til Malangsålen, fra denne langs eggene på Malangsgrunnen og nordover vest for Fugløybanken og Nordvestbanken så langt denne går.

Det kan godt være at en henstilling fra fiskerorganisasjonen vilde ha mere vekt enn min henstilling, som muligens kan henregnes som privat og derfor er det jeg sender disse linjer gjennem «Tromsø».

Idet jeg går ut fra at fiskerorganisasjonen vil ta sig videre av saken.

Gryllefjord 10—6—32.

M. J. Karlsen

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884

Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn:

AFTENPOSTEN

22. JUNI 1932

Stortinget, statsretten og revolusjonspolitikken

Av advokat J. B. Hjort.

I statsretten som i rettslivet forøvrig dannes rettsreglene ikke bare ved positivt lovgivningsarbeide, men også ved konstitusjonell praksis, ved handlinger og ved undlateiser som supplerer loven eller langsomt forandrer den. Når den nye praksis har festnet sig således at den fra alle betydningsfulle hold ansees bindende for fremtiden, er en ny rettsregel opstått og en overtredelse av den blir da et rettsbrudd. Den engelske statsrett, som savner en skrevet grunnlov, gir det klassiske eksempl på denne art av rettsdannelse, men også vår statsrett gir interessante bidrag til belysning av spørsmålet om rettsdannelsen i statsretten.

Ut fra disse erfaringer kan mange ting som til daglig kan synes uvesentlige, få betydning som precedenser, en ny statsrettsregel kan i stillhet vokse opp, både til det gode som et livskraftig fruktbart tre og til det onde, som en råte som bryter ned det som alt består og er verdifullt. Viktig er det derfor å iaktta det som foregår.

Mens alle våre politiske partier tidligere på forfatningens og lovgivningens grunn arbeidet for en evolusjon av samfundet, har vi i de senere år fått partier som i mot-

setning til de andre betegner sig selv som revolusjonære. Tatt etter sin logiske mening innebærer denne betegnelsen at partiene er bestemt på å nå sine mål selv om det skal skje i strid med forfatning og lovgivning. Bedømt på denne måte

skulde det ikke være tvilsomt at partier med revolusjonære programmer skulde være ulovlige partier.

Dette har dog ennå ikke vært opp til avgjørelse eller såvidt vites til drøftelse av de myndigheter som i første rekke skulde ha med saken å gjøre, til tross for at der allerede har vært flere anledninger hvor det kanskje vilde vært naturlig å reise spørsmålet. Vi har således allerede hatt flere valg, som de nevnte partier har deltatt i under fremleggelsen av revolusjonære programmer. Spesielt gjelder dette stortingsvalget i 1930, hvor valgkampen fra samtlige borgerlige partiers side førtes som en kamp for forfatning og folkestyre mot revolusjonsplaner og diktatur. Det skulde da synes å være naturlig at de borgerlige partiers representanter etter valget i Stortinget hadde tatt reservasjoner med hensyn til gyldigheten av de revolusjonære representanters valg, hvis de ikke hadde makt til å avgjøre på stedet at de var ulovlig valgt. På samme måte som både Norge og Danmark har vedtatt den forutsetning for

Grønlandstraktaten av 1924, som av hensiktsmessighetsgrunner midlertidig tilskirer å ordne forholdene landene imellem, at ved avtalen skal intet som det heter «være pre-judisert» og intet oppgitt eller forspilt» med hensyn til avgjørelsen av dette viktige spørsmål.

spilt» med hensyn til avgjørelsen av suverenitetsspørsmålet i fremtiden, så vilde det vært naturlig at de borgerlige representanter hadde funnet det riktig å ta en lignende reservasjon, selv om de fant å måtte akseptere tingenes midlertidige tilstand, — naturlig, for at der ikke som følge av den manglende reservasjon skulde skapes en precedens med virkning for fremtiden.

Dette er såvidt vites ikke blitt gjort, spørsmålet om de revolusjonære representanter var lovlige representanter eller ei er så langt fra blitt holdt åpent, at disse representanter endog i enhver henseende er blitt behandlet som fullt likeverdige representanter i enhver henseende. De er endog med borgerlige stemmer blitt innsatt i tillits hver i Regjeringen, i Stortinget, Norges Bank og andre viktige steder.

At der herved er blitt lagt en spire til fremtidig rettsregel er klart, og hver gang en anledning ikke benyttes til å ta reservasjoner festner regelen sig, inntil den en dag står der som gjeldende statsrettsregel, med den følge at de revolusjonære partier kanskje på parlamentarisk basis kan reise rettskrav om at de som jevnbyrdige partier har rett til å få utlevert regjeringsmakten og statsapparatet. Da vil den besynderlige rettstilstand være inntrådt at revolusjonen kan gjennemføres så å si på lovlig vis, og at de som forsvarer den elvers gjeldende rettsorden vil kunne stempes som oprørere.

I forbindelse med Quislingsakens behandling i Stortinget kan det neppe undgås at spørsmålet om de revolusjonære partiers lovligheit vil komme klarere frem enn ved nogen tidligere anledning. Da er der på ny en anledning, selv for et konkelt parti, dat en forslag for en

fraksjon i et parti, til å ta de nødvendige reservasjoner med hensyn til dette viktige prinsipielle spørsmål for å hindre at den selvmotsigende rettsregel festner sig, at i Norge kan revolusjonære partier være konstitusjonelle partier, m. a. o. at her i landet kan grunnloven i siste instans opheves ved beslutninger som fattes i Folkets Hus.

Det norske storting har tidligere, f. eks. i unionens tid, i særlig grad forstått betydningen av hvor farlig det er at precedenser får festne sig, som senere kan bringes i marken som farlige argumenter mot Stortinget selv. Det gjaldt den gang utenrikspolitiske forfatnings-spørsmål. Men like viktig er det å handle med åpne øyne i de innenrikspolitiske forfatningsspørsmål.

Derfor må de borgerlige politikere i den kommende Quisling-debatt være opmerksom på precedensens farer, således at de enten får Stortinget til å fastslå at revolusjonære partier er ulovlige partier, eller at de i det minste tar reservasjoner, således at i fremtiden «intet er prejudisert og intet oppgitt eller forspilt» med hensyn til avgjørelsen av dette viktige spørsmål.

J. B. Hjort.

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884

Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn: **AFTENPOSTEN**

22. JUNI 1932

Grønlandssaken.

**Den norske duplikk skal avgis
14. oktober.**

Justisdepartementet meddeler at domstolen i Haag etter å ha imøtekommert den danske anmodning om utsettelse av fristen for innlevering av svaret på det norske innlegg, har fastsatt fristen for avgivelsen av den norske duplikk til 14. oktober d. å.

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884

Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn:

AFTENPOSTEN

21. JUNI 1932

De danskledede landsråd på Grønland skyter helt over målet i sine angrep på nordmennene.

Norske fangstfolk fanger ikke den sel som finnes på vestkysten.

Hvad en dansk sakkyndig sier.

Det er ikke måte på det gale de stygge nordmenn gjør for tiden rundt Grønlands kyster i anledning av rettssaken i Haag. Det siste er en rekke beskyldninger som Nord-Grønlands landsråd retter mot nordmennene — en resolusjon som i likhet med den fra Syd-Grønlands landsråd forleden sikkert er bestilt fra Kjøbenhavn. Imorgen kommer det en resolusjon fra Øst-Grønlands grønlendere.

I landsrådets merkelige resolusjon, som blander likt og ulikt sammen, heter det bl. a. følgende:

«Oså på vestkysten har nordmennenes inngrep i fangsten — skjønt denne var ulovlig — gjen>tagne ganger været utålelig for grønlendingenes næring».

Til dette er å svare, at på vestkysten har nordmenn ikke fangstet på sel i det hele tatt. Derimot har vi drevet en del hvalfangst, men den skjer langt utenfor territorialgrensen.

Det heter videre i den lange resolusjon:

«De (nordmennene) har for lengst forminsket selens antall i det nordlige Atlanterhav så meget at det ikke lenger kan drives lønnende fangst. Nu jager de hvalen utenfor våre kyster.

Som en følge av nordmennenes hensynsløse nedslaktning av vandresel, svartside og klappmys, både nyfødte unger, ungsel og gammel sel, har de forminsket antallet av disse dyr så sterkt, at grønlendingene ikke tilenger kan dekke sitt behov til mat og klær».

Om den sel, som finnes på Vest-Grønland, sier den danske Grønlandsforsker, professor A. D. Jensen, i sin bok «Grønlands Fauna», som kom ut i 1928, «at det synes som her kan skjelles mellom 3 stammer: en vestlig i Davisstredet mot syd til Newfoundland og St. Lawrencebukten og mot nord til Baffinbukten, den mellomste stamme i havet mellom Spitsbergen, Grønland og Jan Mayen, den østlige stamme i Barentshavet, Hvitehavet og Karahavet. Hver av disse stammer har sin egen ynglelass, hvor den søker hen tidlig på foråret — den vestlige stamme nordøstlig for Newfoundland, den mellomste stamme i nærheten av Jan Mayen og den østlige stamme i Hvitehavet. Efter Nansens fremstilling hører selen på Vest-Grønland til den vestlige stamme. Denne opfatning stemmer godt med opplysninger der foreligger om sortsiden». (Danskernes uttrykk for Grønlands-selen).

«Efter Rinks beregninger — fortsetter professor Jensen — nedslas der omkring midten av forrige århundre mellom 30 og 36,000 sort-sider årlig langs vestkysten. Men det er dog små mengder mot dem som dreper av européere og amerikanerne på de store ynglelasser og hvis nedslaktning i vesentlig grad har minsket selenes mengde. Alene på ynglelassene for den vestlige stamme nord for Newfoundland er der i visse år nedlagt over $\frac{1}{2}$ million Grønlands-seler og et enkelt fangstskib har på nogen uker kunnet fange flere sortsider enn alle grønlands-eskimoer tilsammen på et år».

Nordmennene deltar ikke i fangsten ved Newfoundland. Da det — etter danske fagfolks mening — er denne fangst som berører grønlendernes fangst, synes det mildest talt merkelig at man kan beskylle nordmennene for å utrydde denne selart. Hvad selen i Nord-Grønland angår, sier professor Jensen, at ringselen som fanges, deroppe er stasjonær, idet den holder sig innerst i fjordene — helst i de fjorder som grenser til breer. Her kommer jo ikke nordmennene i det hele tatt.

Mon ikke sannheten om grønlenderne og fangsten på Vest-Grønland er den at grønlenderne etter hvert er blitt dårligere og dårligere fangere etter at det danske styre har fått virke? Danske Grønlands-farere beretter i hvert fall om grønlendernes kajakksvimmelhet som tiltar. Grønlenderne vil også heller leve i danskernes «byer» enn å fange.

Norske fangstfolk som år ut og år inn ferdes så å si på alle fangstfeltet, har ikke merket noget som helst til nogen avtagen i selmengden. Tvertimot har norske fangstskuter i de senere år gjort rekord-

Grønlandssaken

og danskenes anvendelse av grønlenderne i denne sak.

En dansk uttalelse i disse dager om landsrådenes åndelige horisont.

Ishavsrådets formann, dr. Gustav Smedal uttaler sig til Aftenposten.

I anledning av Nord-Grønlands landsråds resolusjon har vi henvendt oss til Ishavsrådets formann, dr. Gustav Smedal, for å høre hans mening om saken. Hr. Smedal svarer:

Intet forbauser oss mere. Hvad Nord-Grønlands landsråd angår bestod det ifjor af 12 — tolv — almindelige medlemmer. Til disse kommer formannen — den danske landsfoged, som leder møtene og deltar i avstemningene. Av de 12 medlemmer var ihvertfall en helt dansk og 8 ansatt i det danske monopolstyres tjeneste. Man kan gå ut fra at rådets sammensætning er den samme som i 1931 og enhver vil da forstå i hvilken utsøkt grad dette råd representerer den grønlandske befolkning!

Om landsrådsmedlemmernes åndelige utvikling og evne til å gjøre seg op en selvstendig mening om spørsmålet kan jeg henvise til en interessant dansk uttalelse som er fremkommet nettop i disse dager av fhv. inspektør i Vest-Grønland, O. Bendixen. Bendixen, som har virket omkring en menneskealder i Vest-Grønland og som er en ypperlig kjenner av landets institusjoner, skriver i en artikkel i Jyllandsposten for 16. juni i år om det Nord-Grønlandske landsråd:

«Drøftelserne paa Landsraads-møerne maa ganske naturligt sees i Belysning - af Landsraadsmedlemmernes ret begrænsede Horisont. De lever jo i en afstengt Verden uden Adgang til de utallige Kilder, der gør det muligt for den civiliserede Menneskehed at følge Forholdene Verden over og drage Lære deraf medens Grønlændernes Kundskabstørst tilfredsstilles gennem et lille Maanedsbud paa 8 Kvartsider og de mer eller mindre paalidelige Rygter der ad mange underlige Veie naar til hans afsides Bosted.»

I sin artikkel kommer også Bendixen inn på landsrådsmedlemmernes manglende evne til selv å formulere uttalelser. Om dette sier han:

«At forme og begrunde et Forslag saaledes, at det fremträder formelt uangribeligt er Medlemmerne naturligvis som Helhed ganske ude af Stand til, og i Følelsen af egen Ufuldkommenhed vælger de ofte at fremsætte et Forslag i Spørgeform i Haab om at Grundtanken heri skal vinde Tilslutning og resultere i et reelt Forslag med Udsigt til Vedtagelse eller i det mindste fremträde som en Resolution til en almægtig Styrelse.»

Det skulde være ganske overflødig å knytte nogen bemerkninger til denne sak. Den danske sakkyndige har så kraftig pekt på hvilken vekt man kan tillegge de grønlandske landsråd og deres kvalifikasjoner til å uttale sig. Det var ganske merkelig at hr. Bendixens uttalelser om landsrådene skulde komme akkurat i disse dager da landsrådenes uttalelser fra Dan-

mark utbasunes for den ganske verden, mens de norske svar på de grove beskyldninger enten forties av danske aviser eller radbrekkes. Men det er også et ledd i agitasjonen. Det bør konstateres, at danskenes sak må stå ytterst slett, når man gjør bruk av slike midler.

Landsrådenes uttalelser helt desorienterende.

Zoologen Per Høst uttaler sig til Aftenposten.

Aftenposten har henvendt sig til zoologen Per Høst for å høre hans mening om de grønlandske landsråds uttalelser angående selfangsten langs Grønlands kyster og nordmennenes påstalte utryddelse av selen. Hr. Høst har i to år arbeidet spesielt med en rekke spørsmål i forbindelse med selfangsten etter opdrag av en komité som Handelsdepartementet har nedsatt. Komiteen består av bestyrer, konservator Wollebæk, handelsråd Johannessen og dosent Bergersen. Hr. Høst har foretatt flere reiser til Ishavet både i Øst- og Vestisen for å studere hvorvidt selen er i tilbakegang eller ikke.

— Landsrådets uttalelser er helt vill-ledende, sier hr. Høst. Hvis selbestanden på Vest-Grønland er gått tilbake, går det ihvertfall ikke an å gi norske selfangere skylden for dette. Saken er, at den sel som lever i drivisen vest for Grønland og i Davisstredet tilhører en stamme som i det hele tatt ikke beskattes av norske selfangere. Denne sel trekker i forplantningstiden ned til drivisen ved Newfoundland, hvor kanadierne driver stor selfangst, men nordmenn deltar ikke og har aldri deltatt i fangsten her. Grønlenderne fanger også i stor utstrekning den såkalte ringsel — en liten selart som er stasjonær langs kysten og er en ren sjeldenhed ute i drivisen hvor fangst fra større skuter foregår. Nordmennene har derimot koncentreret sin fangst om de selstammer som samler sig om Jan Mayen og i Hvitehavsmunningen og det er vanskelig å tenke sig at denne fangst kan ha nogen innflydelse på selforekomstene ved Vest-Grønland.

Landsrådet sier jo også at nordmennene for lengst har forminsket selens antall i det nordlige Atlanterhav så meget at det ikke lenger kan drives lønnende fangst. Uttaleslser viser at landsrådet ikke er orientert i dette spørsmål. At selfangsten i de senere år har vært mindre lønnsom enn før, skyldes de lave priser og den alminnelige depresjon på verdensmarkedet og ikke at fangsten er gått tilbake. Tvertimot har fangstene de senere år været meget store og hvis man tar for sig den samlede fangst for siste sesong og sammenligner den med den fangsttonnasje, som har vært i virksomhet, vil man se at den gjennomsnittlige fangst pr. tonn i år er den største som i det hele tatt har vært gjort i historisk tid.

Det er meget vanskelig å uttale noget bestemt om fangstens innflydelse. Både selbestandens økning og

idet man har så få sikre data fra tidligere tid. Å dømme etter fangstene skulde det ikke være nogen tilbakegang. Ved de undersøkelser, som er satt igang fra norsk og russisk side for å bringe klarhet over disse spørsmål har man for Hvitehavstammens vedkommende forsøkt ved tellinger å få eksakte tall å arbeide med. Det kan i denne forbindelse nevnes, at russerne ved telling fra fly i 1925 konstaterte at der i en enkelt flokk befant sig ikke mindre enn 800,000 hanner og at man på grunnlag av dette beregnet det samlede leger av gammel sel som i denne sesong lå i Hvitehavsmunningen til å være på ca. 2.5 millioner individer.

I Vesterisen er det ikke foretatt nogen slike tellinger, men etter alt å dømme er denne selstammen i hvert fall ikke mindre enn Hvitehavstammen, så man skjønner det er veldig ansamlinger av sel.

— Hvor mange dyr kan man fange på de forskjellige felter år om annet?

— De største fangster blir i allmindelighet tatt på Newfoundland, hvor fangsten har vært opp i 600,000 pr. år, men også vært ned i 100,000 dyr og mindre. I Hvitehavsfeltet drives der fangst av nordmenn og russere og der har i de siste år vært fanget et par hundre tusen om året. Minst har selen i de senere år vært beskattet i Jan Mayen-feltet.

På alle fangstfeltene er det store variasjoner i fangstene år om annet. Men rent generelt kan man si at slik som forholdene ligger an er det i langt høyere grad is- og værforhold enn variasjoner i den tilstede værende selmengde som er avgjørende for om det et år fanges særlig meget mørre eller mindre på de forskjellige felter.

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884

Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn:

DAGBLADET

21. JUNI 1932

„SANNHETEN OM GRØNLAND“

Og sannheten om øverlæge Scharffenberg som historiker.

Av INGENIØR P. R. SOLLED

VII.

Med hensyn til spørsmålet om det bedrøvelige lotteri som kompaniet omsider fikk bevilget samtidig med oktroien og den i 1725 bevilgede s. k. «nådegave» — burde Scharffenberg absolutt ha fulgt prof. Castberg og konstitusjonskomitéens eksempel — og ikke innlate sig på det kapitel, da det her gjelder meget innviklede forhold, hvorom den trykte litteratur gir liten veiledning og som man ikke kan uttale seg om før man kjenner de herhen hørende dokumenter — og de kjenner Scharffenberg åpenbart ikke. Det vil føre altfor langt å gå nærmere inn på dette spørsmål i en avisartikkel men på grunn av Scharffen-

bergs ensidige fremstilling og voldsomme beskyldninger mot Bergenskompaniets direktører skal jeg bare innskrenke mig til å gjøre opmerksom på følgende. Direktørene gjorde fra første stund myndighetene opmerksom på at hvis selskapet skulle nå sitt mål å kolonisere Grønland, kunde dette selvsagt ikke gjenemføres av et privat selskap med meget begrenede midler. Da man ikke fikk den forventede offisielle støtte fra regjeringen i Kjøbenhavn, startet man allikevel i 1721 den første Grønlandsekspedisjon med helt private midler som et utelukkende norsk — et rent bergensk foretakende — og i de grunnleggende år 1721-23 var og blav hele ja-

delsen utelukkende i Bergen. Det fremgår tilstrekkelig av hvad jeg foran har anført og også av kompaniets kopibok som vil foreligge trykt i den nærmeste fremtid. Det er hevet over enhver tvil. Vest-Grønland ble altså først okkupert av et Bergenskompani og først senere blev denne private okkupasjonen anerkjent og støttet av regjeringen. Altså for så vidt det samme forhold som ved okkupasjonen av Erik Raudes land i 1931, men med den vesentlige forskjell at bergenserne vilde ha en væbnet okkupasjon med anlegg av festninger med garnison m. v. Naturligvis hadde ikke regjeringen i Kjøbenhavn noe imot at bergenserne anvendte sine penger på å legge en provins til landet. Og der kan naturligvis nevnes momenter som kan tjene til undskyldning for regjeringens i alle fall offisielt avisende holdning: — Lite kjennskap i Kjøbenhavn til ishavsfarten — i motsetning til i Bergen — og engstelse for de utenrikspolitiske konsekvenser, spesielt fra Hollands side, men det lar sig ikke benekte at det faktiske forhold var som foran anført. Det kan naturligvis ikke benektes at der etter at bergenserne gode hjelper Rostgaard var blitt oversekretær i 1722 og til 1725 da han ble styrtet ved Deichmanns

samarbeid mellem ham og Bergenskompaniets direktører, men noe bevis herfor foreligger ikke. Sikkert er det imidlertid at kompaniets direktører den hele tid holdt regjeringen i Kjøbenhavn underrettet om kompaniets stilling og sakenes utvikling så regjeringen når som helst kunde ha greppt inn og stanset det hele foregående, hvis den hadde vært uenig i direktørenes disposisjoner.

Det kan jo sies at direktørenes lotteriplan av 25. august 1722 for å skaffe de beløp som direktørene anså for nødvendige, c. a. 60 000 riks daler hadde mer likhet med en skatt enn et lotteri (som kommerskollegiet anførte), men det var dog planens forutsetning at alle som vant de større gevinstene skulle bli interessenter i selskapet. Det riktige hadde naturligvis vært at selskapet med en gang hadde fått det nødvendige beløp i form av direkte statsstøtte — det blev først gjort da Grønlandsfarten var blitt overført til Kjøbenhavn. Imidlertid vilde altså kongen og regjeringen ikke innvilge den nevnte lotteriplan, og det gikk da som direktørene hadde forutsett — det frivillige lotteri førte ikke frem, — men da kongen fremdeles ikke vilde gi noen direkte statsstøtte bestemte man sig allikevel i 1725 for den tvungne kontribusjon — en eksistenssats både i Norge og Dan-

mark — med «nådegave». Denne kom imidlertid ikke til gjen og regjeringen som hadde gav, men Norge og Danmark som skulde stiftene i et forslag nemlig med Danmark Norge. Kom var altså kjennelse var forfeil

Wibe var talsmann mark — da dårlike ti

mark — med det vakre navn
«nådegave».

Denne kongelige nåde betyddet imidlertid ikke annet enn at kongen og regjeringen fremdeles ingen som helst økonomisk støtte gav, men på de formuende i Norge og Danmark en ekstraskatt som skulde utlignes på byene og stiftene i overensstemmelse med et forslag av statsholder Wibe, nemlig med 32 800 riksdaler på Danmark og 19 900 riksdaler på Norge. Kongen og regjeringen var altså til slutt kommet til erkjennelse av at deres lotteriplan var forfeilet.

Wibe var imidlertid en dårlig talsmann for Norge kontra Danmark — og så var der jo i Norge dårlige tider etter krigen i 1720-

årene, så det viste sig at Wibes anslag var altfor høit især med hensyn til hvad Norge kunde yde. Hvis de tall Scharffenberg har fått fra Kjøbenhavn på de innkomne beløp: 25 000 riksdaler og 7600 riksdaler fra Norge er riktige, skulde altså Norges økonomiske evne i forhold til Danmark i virkeligheten være som 10:33 i stedet for som anslått 10:16,5. Men dertil kommer at Scharffenberg helt igjennem glemmer det store beløp som interessentene i det bergenske Grønlandskompani allerede hadde betalt, nemlig ikke mindre enn ca. 23 000 riksdaler.

Men alt dette er jo bare det rent økonomiske — det vesentligste, initiativet, det overmåte store arbeid med planleggelsen og gjennomførelsen av den store kolonisasjonsplan — både av de bergenske direktører og de bergenske sjømenn og kolonister — ja det kunde som professor Solberg har skrevet «ingen andre i Norge, heller ikke i denne tid noen i Danmark ha formådd». Dette er og blir sannheten om Grønland mens Scharffenbergs skriverier best karakteriseres av hans egne uberettigede karakteristikk av professor Castberg: «Et sorgelig eksempel på norsk sluskeri og ukyndighet.»

Når Scharffenberg endog beskylder direktørene for underslag — idet de brukte en del av de ved ekstraskatten innkomne beløp

ikke bare til virksomheten på Grønland, men også til dekking av den gjeld de hadde stiftet», — så må man jo få den opfatning at direktørene også benyttet pengene til å dekke sin private forretningsgjeld. Sannheten er imidlertid at såvel lotteripengene som ekstraskatten utelukkende ble brukt til virksomheten på Grønland — således som forutsetningen var.

Scharffenberg skriver nok en passant at «meget kan sikkert tale til direktørenes undskyldning» — ja det er sikkert nok og det hadde vært hans simple plikt å orientere sine leser om dette forhold når han i det hele tatt omtalte det.

Jeg skal bare fastslå at alle innkomne penger ble brukt til det hvortil det var bestemt, til Bergenskompaniets kolonisasjon av Grønland og at direktørene kunde henvise til de kgl. ordrer av 15. desember 1724 og 16. mars 1725 hvorved de direkte pålegges å fortsette «det Grønlandske dessein» — hvilket de også gjorde uten selv å erholde noen godt gjørelse for sitt store arbeid. Det er dog vel ikke Scharffenbergs mening at de skulde bestride omkostningene ved kolonisasjonen av sine solusjon av 9. september 1726,

private midler. Visstnok var der personlige uoverensstemmelser, især mellom direktørene Refdal og Schiøtte, som hadde sin del i det sorgelige resultat, men det skyldtes langt mer at foretagendet på Grønland fra første stund blev forfulgt av stadige uhell, som ikke skyldtes direktørene i Bergen. Men hovedgrunnen til selskapets undergang skyldtes imidlertid en innfødt kjøbenhavner,

den intrigante og uduelige stiftsprost Tanche, hvis karriere skyldtes hans ikke minstre intrigante men begavede svigerfar, biskop Deichman. Tanche, som 1723 var blitt stiftsprost i Bergen og 2 år senere en av inspektørene i det bergenske Grønlandskompani, ble av sine samtidige karakterisert ikke alene som uduelig, men dog som uverdig til å beklæ et geistlig embede. Det skyldtes i første rekke denne kjøbenhavner at den tradisjonsrike bergenske Grønlandsfart ble overført fra Bergen til Kjøbenhavn. Det var nemlig Tanche — som ved direkte henvendelse til kongen bak ryggen av såvel sine kolleger som de bergenske myndigheter fikk utvirket den kgl. res. av 10. januar 1727 blev nedsatt en undersøkelseskommisjon, hvor merkelig nok anklagerens svigerfar fikk plass.

Det er således bevislig, som professor Solberg antok, at uttrykket i Kongebrevet av 31. mai 1728

som formelt bandt direktørenes disposisjoner av de innkomne midler. Denne chikanøse resolusjon i forbindelse med de sorgelige uhell i 1726, da det ene skip forliste og det annet ikke vendte tilbake om høsten gjorde at de gjenværende direktører, v. d. Lippe og Refdal, fant & måtte trekke sig tilbake. Så snart de fikk kjennskap til denne resolusjon frasa de sig i skrivelse av 8. oktober s. Å.

all befatning med de grønlandske saker, idet de blandt annet fremholdt at den nevnte kgl. resolusjon stod i strid med de oprinnelige forutsetninger. Imidlertid fortsatte Tanche sitt intrigespill, idet han i et brev til sin svigerfar, Deichman, gjorde sig til talsmann for angivelige byrykter og sladder om direktørenes anvendelse av de innkomne penger til egennyttige formål. Deichman sendte straks underretning herom til den nye oversekretær, Møini-chen, som var hans tidligere medarbeider i den beryktede «bandekommisjon» som styrtet Rostgaard (og hvorom man med utbytte kan lese hos Edv. Holm). Det var det infame brev fra Tanche som var årsak til at der ved kgl. res. av 10. januar 1727 blev nedsatt en undersøkelseskommisjon, hvor merkelig nok anklagerens svigerfar fikk plass.

Den endelige overføring skjedde i 1729 og samme år blev Finnmarkshandelen som i århunder hadde tilhørt bergenserne, gitt som monopol til 3 kjøbenhavnske forretningsmenn med Jacob Seve-

rin i spissen og han fikk også i opfatning. Noen linjer lenger ned 1734 monopol på handelen på Grønland. Det var et stort tap ikke alene for Bergens by, men også for Norges rike, men en kraftig styrkelse av Kjøbenhavns økonomiske og politiske makt.

Severin påstod nok at han tapte store summer på Grønlandshandelen — men han kunde dog stadig utvide handelen til flere steder på Grønlands vestkyst, likesom han kunde kjøpe store godser i Danmark.

Det kunde ennu være adskillig bemerkninger å gjøre til Scharffenbergs anførsler om Grønlands-handelen, men det foran anførte vil være tilstrekkelig til å vise verdien av hans voldsomme beskyldninger mot andre for sluskeri og ukyndighet, uvitenhet og uredelighet. — Jeg skal bare til slutt peke på hans kampaktige forsøk på å bortforklare de klare ord i oktroien av 5. februar 1723: «det under Vort Rige Norge henholdsvis Land Grønland», idet han mener at disse ord kun forekommer i innledningen til oktroien som et referat av direktørenes opfatning, mens kongen skulde ha en annen

opfatning. Noen linjer lenger ned i samme artikkel påstår riktig nok Scharffenberg at heller ikke direktørene anså deres egen koloni i det selvsamme Grønland for å være norsk (eller særnorsk som

Scharffenberg kaller det), til tross for at kolonien som før påvist ble anlagt som et utslukkende bergensk foretagende uten noen offisiell understøttelse fra Danmark. Det synes da i parentes be-

merket besynderlig at de samme direktører lager sig et Sgl, hvori der står: «Bergens Octroyerede Groenlandske Compagnie — Sigill» men ikke «Det kgl. dansk-norske» f. eks.

Men så denne besynderlige teori om at uttrykket «det under Vort rige Norge henholdsvis Land Grønland» — bare finnes i innledningen til oktroien som referat av tankegangen i ansøknin-

gen fra kompaniets direktører». «ungiaktig»!

— I hvilke ansøkninger er det så at direktørene har benyttet dette uttrykk? Scharffenberg nevner at bergenserne fikk oktroien etter ansøkninger fra direktørene av 16. desember 1721 og 25. august 1722, men i disse ansøkninger finnes ikke dette uttrykk. Det er vel derfor Scharffenberg griper til den merkverdige forklaring at kongens referat av ansøkningen er

Men hvorfor i all verden skulde kongen bruke dette uttrykk — enten det nu var i «innledningen» eller i det hele i oktroien og enten direktørene har brukt det eller ikke, — hvis han var uenig i et så viktig uttrykk. Fredrik IV var jo som bekjent enevoldskonge og han tillot ikke at undersättene fremkom med viktige statsrettslige opfatninger som han ikke var enig i. — Det het som bekjent: Vi alene vide.

En slik absurd fortolking har dog hittil hverken den danske regjering eller såvidt vites selv de verste danske chauvinister prestert.

P. R. Sollied.

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884

Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn:

DAGBLADET

22. JUNI 1932

200 års erfaringer?

Et Grønlandsk vidnesbyrd fra 1811.

Syd-Grønlands landsråd uttalte sig for ikke så lenge siden. I og for sig var dette ikke så merkelig, men hvad der er i høj grad merkverdig er, at det samme landsråd mener sig å tale på vegne av over halvparten af Grønlands befolkning.

Uttalelsen gir uttrykk for en over 200 år gammel — og fremdeles herskende — tilfredshet med Danmarks ledelse som: «alltid har tilstrebtt fremgang for den grønlandske nasjon i kultur og levevilkår uten å ta hensyn til om Danmark fikk noen fordel av landet».

I forbindelse med denne uttalelse kan det være av interesse å se litt nærmere på hvad en dansk misjonær — Niels Gjessing Wolf — som virket på Grønland fra 1804 til 1811, mener om den daværende danske ledelse av Grønland.

I et bind av Kirkehistoriske samlinger, som er utgitt av Selskapet for Danmarks kirkehistorie, finner man et meget morsomt dagboksutdrag av ovennevnte misjonær.

Vi skal hverken kommentere eller utdype, men la den meget fortellende dagbok tale for sig selv:

«Grønlænderne maatte i sidste vin-
ter i en rum Tid hunge, fordi de
hendrev den bedste Fangetid med
unyttig Fieldvandring efter Reensdy-
rene, og dog have disse taabelige
Mennesker endnu ikke lært af Skade
at blive kluge. De vide, at der under
nærværende knappe Proviantforsy-
ning og uhyre Priser ingen under-
støttelse kan ventes fra den konge-
lige grønlandske Handels side. Jeg
har idetmindste, efter Hr. Inspecteur
Myhlenports Anmodning, sagt dem
det.

..... Vi have nu daglige Exem-
pler paa, at Misfornøielsen høiligen
tiltager blandt Grønlænderne, fordi
de intet kunde faa for deres Penger
ved Handelsstederne, som nu er al-
deles blottede

..... I Følge en bestemmelse
fra den Kgl. Grl. Handels-Direction
faar ingen Colonist, som for alder-
dom eller Svaghed udtræde af Tje-
nesten, Kost; men bliver sat paa en
liden Pension og maa forresten selv
sørge for sit og sines underhold

..... Grønlænderne begynne at-
ter at lide Nød, og med os Europæere
seer det endnu værre ud. Vi have
netop det allernødtørftigste Udkom-
me til førstkomende 30. Junii, og
have til den Tid intet andet at vente
end Hunger — maaske Hungersnød ..

til Inspectorens ord, har ladet pu-
blisere i et offentlig Blad til Bero-
ligelse for vore Venner»

Hvorvidt det nuværende
landsråd ser bort ifra forholde-
ne for 100 år siden er ikke godt
å vite, men iallfall må det være
tillatt å sette et stort spørsmåls-
tegn ved de «200 års erfari-
nger».

I den samme dagbok kan man
på annenhver side se hvordan
den nidkjære og ærlige mi-
sjonær raser mot den overord-
dentlig slette moralske innfly-
delse de innflyttede hvite har
— og har hatt — på grønlæn-
derne.

Det er lenge siden dagboken
blev skrevet, hele 120 år siden,
men det er ikke til å komme for-
bi at 200 år ligger ennå lenger
tilbake i tiden.

Det flotte uttrykk om «200
års erfaringer» blir efter studi-
et av den interessante dagbok
stående i et nokså usikkert lys.

Et lys som igrunden kaster et
skjær av upålidelighet over den
av rådet gitte uttalelse.

Carl-Wilhelm Lund.

Heroldens Annoncebureau A/S

Avdeling for Avisutklipp
Telefoner: 12 710, 14 040 og 10 884

Stortingsplass 7 — Oslo

Bladets navn:

DAGBLADET

22. JUNI 1932

Grønlands stemme.

For ganske få år siden var der våken kritikk i Danmark mot vanstillet på Grønland, og både i riksdagen og i pressen fikk den grønlandske monopolstyrelsen høre de skarpeste ord for sin undertrykkelse av grønlendingene. Stadig blev det krevet at Grønland skulle åpnes, og vilkårlighetene overfor befolkningen blev skarpt påtalt.

I de siste par årene er plutselig all kritikk forstummet. Det er ikke fordi forholdene er blitt forandret; Grønlands-styrelsen og dens metoder er de samme. Men alle motsatte opinionsutrymmer holdes strengt tilbake. Man skal ha inntrykk av en dansk enhetsfront i denne nasjonale sak.

Litt for påfallende blir samdrektheten, når danskene også fremlegger resolusjoner fra det sydgrønlandske og det nordgrønlandske landsråd som bevis på, at den danske enhetsfront også utstrekker sig til grønlendingene. Et friskt og radikalt blad som Politiken, som før har stått åpent for hvass kritikk av undertrykkelsen på Grønland, bekjemmer sig nu til begeistrede utrop om at her hører vi «Grønlands stemme», og vi får vite, at «det er to prinsipper, som står overfor hinannen i det danske og det norske synspunkt: Folkeförbundets moderne prinsipp, befolkningens rett til landet og befolkningens selvbestemmelsesrett overfor det gamle, så ofte forkastede prinsipp om den mer siviliserte nasjons rett til å okkupere land på en mindre utviklet og derfor mindre motstandsdyktig befolkning».

Danske menn har ganske ny-

mer aldri dit, uten når monopolstyrelsen flytter noen av dem dit med makt.

Før striden med Norge ble akutt levde der på hele det veldige Øst-Grønland bare en eneste eskimobefolkning på 600 mennesker i Angmagsalik. Denne befolkningen er helt avhengig av monopolstyrelsen, den har ingen råd, som kan la noen «Grønlands stemme» høre.

Men i 1925, da striden var i gang, flyttet monopolstyrelsen omkring 100 av disse grønlendingene fra Angmagsalik, og en del fra Vest-Grønland over til Scoresby sund, for å gjøre landet beboet. Ifjor sommer førte Lauge Koch 3—4 stykker med seg til Eirik Raudes land, og en av hovedopgavene med hans nye ekspedisjon til Eirik Raudes land i sommer er å finne nye steder for å plante grønlendinger der. Ifjor hentet ekspedisjonen dem underveis på Island eller Færøyene.

Lengst syd på Øst-Grønland reiser Knud Rasmussen i sommer; han har 10 grønlendinger med seg og har til oppgave å nedlegge «depoter» nordover mot Angmagsalik. Sikkert skal han også deponere de medførte grønlendinger.

Einar Mikkelsen, som i sin tid overførte kolonien i Scoresby sund, sendes i år til Storfjorden, hvor nordmennene driver en god håkjerringfangst; formodentlig skal han også ha grønlendinger med.

Det er bevislig, at grønlendingene har bedre eksistensmuligheter på Vest-Grønland, hvor der er store og rike fiskerier, enn på Øst-Grønland, hvor de bare har selfangst og pelsdyrjakt å leve av. Vest-Grønland er ennu underbefolket, der er ingen trang til utflytting. Allikevel flytter den danske regjeringen grønlendingene omkring som kveg, for å bruke dem mot de norske fangstmenn og fiskere, som virkelig nyttiggjør sig landet. Og så vidt drives dette hykleri at selv et blad som Politiken lar sig bruke til å utgi den danske monopolstyrelsens krav på Øst-Grønlands ubebodde ødemarker som et utslag av et fritt grønlansk folks «selvbestemmelsesrett»!

utviklet og derfor mindre motstandsdyktig befolknings bekostning.»

«selvbestemmelsesrett»!

Danske menn har ganske nylig karakterisert humbugen i de to grønlandske landsråds «selvbestemmelsesrett» så ettertrykkelig, at det er flaut å lese slike hykleriske uttalelser. Selv overfor de to frie og høitstående kulturfolk islendingene og færøyingene brukte Danmark tvang så lenge det lot sig gjøre. Island har nylig etter seig kamp fått sin fulle frihet; på Færøyene får folket ennu ikke lov å bruke sitt eget sprog. Og grønlendingene i det danske koloniområde er i alle store spørsmål helt avhengig av embedsstyrelsen, selv om der er opprettet noen råd med meget beskjeden lokal innflytelse.

Imidlertid er det jo ikke koloniriket Vest-Grønland, striden i øieblikket står om, men det veldige Øst-Grønland, som kolonibefolkningen ikke har noe forhold til; de driver hverken fangst eller fiske der og kom-